

Onko ihmisestä riippumatonta todellisuutta olemassa?

Panu Raatikainen

Arkiajattelun näkökulmasta tavallinen, havaittava aineellinen todellisuus - joka koostuu kivistä, puista, pöydistä ja tuoleista, kissoista ja koirista - on olemassa silloinkin kun emme havainnoi tai ajattele sitä; sen eikä sen yksittäisten olioiden olemassaolo riipu mielestä. Tätä kantaa kutsutaan arkijärjen realismiksi tai lyhyesti vain *realismiksi*. Se, että "kadunmies" uskoo näin, ei tietenkään vielä todista näkemystä todeksi, eikä sitä tarvitse hyväksyä kriitikkittömästi. Mutta tästä vahvasta vakuuksesta ei kannata myöskään luopua ilman hyviä perusteita.

Filosofian historiassa tämä arkiajattelun näkökanta on kuitenkin toistamiseen hylätty. Monet suuret ajattelijat ovat päätyneet esittämään, että koko todellisuus on jossain mielessä henkistä tai että sen olemassaolo on jollain tavalla alisteista ajateltuna olemiselle. Tätä näkemysten perhettä kutsutaan *idealismiksi*. Systemaattisessa filosofiassa valinta vastakkaisten näkemysten välillä ei suinkaan ole mikään makuasia eikä mieltymyskysymys, vaan näkemyksille esitetään perusteluja ja vaihtoehtoisten näkemysten ongelmallisuus pyritään osoittamaan erilaisin argumentein. Suuret idealistifilosofit ovatkin pitäneet idealismia tietyistä tietoteoreettisista tosiasioista seuraavana välttämättömänä johtopäätöksenä.

Pyrin seuraavassa esittämään, mikä on se vakuuttavanoloinen päättelyketju, joka näyttäisi osoittavan idealismin ainoaksi mahdolliseksi näkemykseksi. Arvioin edelleen päätelmän pätevyyttä sekä esittelen idealismia vastaan ja realismin puolesta esitettyjä argumentteja.

Epäilyn kautta idealismiin

Vaikka idealismi onkin ontologinen (olemassaoloa ja todellisuutta koskeva) kanta, keskeiset perustelut sille ovat tieto-opillisia. Ne juontavat juurensa uuden ajan alkuun, Descartesin ajatteluun. Descartesin perusti filosofiansa jyrkän, kaikenkattavan epäilyn mahdollisuuteen. Hän vetosi todentuntuisiin uniin, illuusioihin ja hallusinaatioihin sekä siihen mahdollisuuteen, että pahansuopa demoni voisi tuottaa meille täysin harhaanjohtavia havaintoaistimuksia. Hänen argumenttinsa alleviivasivat sitä tosiasiaa, että teoriamme maailmasta ovat "havainnon alimääräämiä" ts. on olemassa lukuisia vaihtoehtoisia teorioita, jotka selittävät kaikki havaintokokemuksemme. Uhkaksi nousee tällöin jyrkkä skeptisismi, jonka mukaan emme tosiasiaassa tiedä ikinä mistään mitään. Tämä kanta on kuitenkin vaikea hyväksyä: ajaudun epäilemään aineellisen "ulkomaailman" ja erityisesti oman ruumiini todellisuutta, vielä enemmän muiden ihmisruumiiden olemassaoloa ja varsinkin muiden ihmismielten olemassaoloa; lopulta epäilen myös muistini luotettavuutta, jolloin voin vakuuttua ainoastaan tämänhetkisen ajatukseni tai kokemukseni olemassaolosta. Tämä kanta, jota on kutsuttu hetken *solipsismiksi* (solipsismi = "vain minä" -oppi), tekee mahdottomaksi paitsi tieteen myös arkielämän, eikä se tunnuta vartenotettavalta filosofiselta vaihtoehdolta.

Perinteinen Descartesista alkunsa saanut tietoteoria onkin pyrkinyt vastaamaan skeptisismiin haasteeseen ja antamaan inhimilliselle tiedolle horjumattoman perustan ("fundamentalismi") osoittamalla että on olemassa varmaa tietoa. Mistä tällaista tietoa sitten voi olla? Descartes esitti, että tämän selvittämiseksi on epäiltävä aluksi kaikkea ("metodin epäily") ja katsottava mitä jää jäljelle. On ajateltu, että ainakin omista tämän hetken ajatuksista ja aistimuksista voidaan saada erehtymätöntä tietoa. Kaikki inhimillinen tieto on sitten pyritty rakentamaan tälle perustalle. Mistä muusta sitten voidaan saada tietoa? Mikäli johtopäätökseksi jää "ei mistään", seurauksena on varmasti idealismi.

Varsinaisesti idealismin puolesta alkoi argumentoida Berkeley. Hänen argumenttinsa ovat eri muodoissa toistuneet useimmissa myöhemmissä idealismin puolustuksissa. Berkeley lähti liikkeelle erottamalla toisistaan toisaalta suoran havaitsemisen ja toisaalta epäsuoran havainnon, johon sisältyy

päätelyä. Esimerkiksi kun henkilö kuulee sisälle tietynlaisen äänen, hän päätelee että ulkona mukulakivikadulla kulkevat hevosratat. Jälkimmäinen havainto on epäsuora. Suoran havainnon kohteena ovat erilaiset äänet, värit, muodot jne.

Descartes, Locke ja Berkeley olivat yhtä mieltä siitä, ettei havainnon suora kohde voi koskaan olla aineellinen olio. Perusteluna tälle meidän aikoihimme asti vaikutusvaltaiselle näkemykselle on esitetty nk. illuusioargumentti. On kiistaton tosiasia, että havaitsemme usein aineellisen kappaleen erilaisena kuin se tosiasiasa on (esim. pyöreä lautanen näyttää sivusta katsottuna soikealta ja valkoinen kissa näyttää hämärässä harmaalta) ja että erilaiset illuusiot ja jopa hallusinaatio ovat mahdollisia. Mitä siis havaitsemme suoraan tällaisissa tapauksissa? Filosofit ovat päättelleet, että suoran havainnon kohteena on jokin mielessä oleva olio - idea, aistimus tai aistinsisältö - jolla todella on ne ominaisuudet, jotka aineelliselta oliolta puuttuvat.

Descartes ja Locke kuitenkin uskoivat aineellisen maailman olemassaoloon: he esittivät, että aineelliset oliot - vaikkakaan eivät ole koskaan suoran havainnon kohteita - aiheuttavat aistimuksia ja ideoita, ja niiden olemassaolo voidaan päätellä havainnossa ilmenevästä. Tätä näkemystä, jossa aistimukset tai ideat esittävät tai edustavat tiettyjä aineellisia olioita mielessä, kutsutaan epäsuoraksi realismiksi tai edustusteoriaksi.

Berkeley kuitenkin esitti tätä näkemystä kohtaan armotonta ja edelleenkin varsin vakuuttavaa kritiikkiä. Hänen mukaansa se ei vastaa skeptisismiin haasteeseen vaan päinvastoin johtaa skeptisismiin. Berkeley esitti, ettei suora tieto ikinä oikeuta aistimusten taakse oletettua aineellista maailmaa, eikä sen olettamiselle ole näin mitään perustetta. Edelleen, edustusteoria oletti, että aineellinen olio ja sitä edustava idea muistuttavat jollain tapaa toisiaan. Mutta toisaalta - oletuksen mukaan - mitkään fysikaaliset piirteet eivät ole välittömästi havaittavissa; aineellisilla olioilla ei siis ole mitään havaittavia ominaisuuksia, ja aistimuksilla/ideoilla on aivan eri ominaisuudet; kuinka nämä voisivat siis muistuttaa toisiaan. Aineelliset oliot olisivat näin jotain mistä emme tiedä lainkaan mitä ne ovat, eikä meillä ole mitään syytä olettaa tällaisten olioiden todellisuutta, Berkeley päätteli. Meidän ajanamme David Armstrong on myös edelleen kysynyt, onko ajatus olioista jonka *kaikki* ominaisuudet ovat periaatteessa tai loogisesti mahdollisia havaita suoraan, edes ristiriidaton.

Berkeley katsoi, että ainoa mahdollinen johtopäätös on kieltää aineellisen todellisuuden olemassaolo. On kuitenkin tärkeää todeta, että hän ei suinkaan kieltänyt arkisten esineiden, kivien ja pöytien todellisuutta. Mutta hänen mukaansa kaikki nämä rakentuvat aistinvaikeutelmista eivätkä näin ole henkisestä riippumattomia. Juuri tämä tekee tiedon niistä mahdolliseksi ja kumoaa skeptisismiin. Berkeley, kuten muutkin filosofisesti mielenkiintoiset idealistit, pyrki oikeuttamaan arkitiedon (idealistisesti uudelleentulkittuna) oikeellisuuden ja kumoamaan skeptisismiin, eikä suinkaan argumentoimaan skeptisismiin puolesta. Olemassaolo on havaituksi tuleminen, kuuluu Berkeleyyn kuuluisa iskulause. Berkeley ei kiistä edes sitä, että kivi metsässä - tai olutpullo jääkaapissa - on olemassa silloinkin kun kukaan ihminen ei sitä havaitse. Tähän liittyen Berkeleyllä oli jopa kaksi toisistaan poikkeavaa ajatuksenkulkua: tunnetusti hän korosti, että kaikkivoipa Jumala havaitsee aina kaiken, ja tämä riittää takaamaan esineiden pysyvän olemassaolon; toisaalta hän myös esitti, että olion olemassaololle on riittävää, että se olisi mahdollista havaita. Tämän jälkimmäisen lähestymistavan systematisoi J. S. Mill, joka ei halunnut perustaa filosofiaansa Jumalaan.

Tätä käsitystä, jonka mukaan olemassaolo on *mahdollista* havaituksi tuleminen, kutsutaan nimellä *fenomenalismi* (ilmiöoppi); se tulee erottaa puhtaasta idealismista, jonka mukaan vain *tosiasiallisesti* havaittuna oleminen takaa olemassaolon. Vahva idealismi johtaakin vaikeisiin ongelmiin, sillä se mukaan oliot lakkaavat olemasta ja alkavat uudestaan olla sitä mukaa kun niitä lakataan havaitsemasta ja aletaan uudelleen havaita. Mutta missä mielessä tällöin on kyseessä sama tai eri olio? Tietty pysyvyys ja samuus ajan kuluessa on kuitenkin perustava koko olion käsittelemme. Syvässä olevat uskomuksemme olioista olisivat näin perin juurin virheellisiä, ja johtopäätöksensä olisi että lähes kaikki on erehdystä - siis skeptisismi. Ei siis ole ihme, että filosofiassa on tätä ajattelulinjaa seurattaessa useimmin päädytty lievempään ja arkijärjen kanssa paremmin sopusoinnussa olevaan fenomenalismiin. Jatkossa käsittelemme näitä kahta idealismin muotoa yleensä yhdessä, ellei toisin mainita.

Idealististen argumenttien arviointia

Tieto-opillinen idealismiin johtava järkeily perustuu siis olennaisesti nk. illuusioargumentille. Tämä on päätelmä, jonka esimerkkejä ovat esim. seuraavat: (a) Pyöreä lautanen näyttää soikealta; siis, havaitsen välittömästi jotain mikä on soikea; siten on olemassa *jokin* mikä on soikea. (b) Tai: veteen laitettu suora keppi näyttää taipuneelta; siis, havaitsen välittömästi jotain mikä on taipunutta; siten on olemassa *jokin* mikä on taipunut.

Tässä argumentissa siis päätellään havainnon suhteellisuudesta ja erehtyvyydestä jonkin ei-aineellisen, mielessä olevan tai mielestä riippuvaisen havainnon välittömänä kohteena olevan olion - idean, aistinkokemuksen tai aistinsisällön - olemassaolo. Edelleen ajatellaan, että koska kokemuksen sisältö voisi olla täysin sama vaikkei aineellista oliota ole olemassakaan (hallusinaatio), havainnon suorana kohteena on *aina* tällainen ei-aineellinen, mielestä riippuva olio: emme havaitse koskaan (välittömästi) mielen ulkopuolisia aineellisia esineitä ja olioita.

Nyt on kuitenkin huomattava, kuten Roderick Chisholm on esittänyt, ettei "illuusioargumentti" ole pätevä päätelmä. Tarkastellaan esimerkkejä: (a) Tuo mies näyttää juopuneelta. Siis on olemassa jokin, mikä on juopunut. (b) Tuo kirja näyttää kuluneelta, pölyiseltä ja ainakin 100 vuotta vanhalta. Siis on olemassa jokin, joka on kulunut, pölyinen ja 100 vuotta vanha. Mutta kuinka ihmeessä jokin mieleen liittyvä ei-aineellinen idea tai aistinsisältö voisi olla juopunut, tai kulunut, pölyinen ja ainakin 100 vuotta vanha. Nämä ovat olennaisesti aineelliseen maailmaan kuuluvia ominaisuuksia, ja on mielettöntä liittää niitä johonkin mentaaliseen oloon. Tämä päätelmämuoto on siis virheellinen. Kuten jo G. E. Moore korosti idealismin arvostelussaan, idealismille on luonteenomaista sekoittaa toisiinsa kaksi asiaa, jotka on tärkeää pitää erillään: toisaalta mielen tila tai tapahtuma, ja toisaalta sen sisältö tai kohde. Jos esimerkiksi syön karpäsieniä ja alan havaita metsätonttuja, kokemukseni on todellinen mutta tontut eivät.

Myös koko ajatus jostakin havainnon välittömänä kohteena olevasta mielen oliosta on osoittautunut erittäin ongelmalliseksi. Voidaan esimerkiksi kysyä, voiko kukaan epäonnistua jonkin oman aistinsisältönsä havainto-ominaisuuden suhteen. Ajatellaan näet, että henkilö näkee nopean vilahduksen esim. pilkullisesta kanasta tai raidallisesta tiikeristä (argumentin ovat esittäneet Price ja Chisholm). Mutta onko ao. ideassa tai aistinsisällössä täsmälleen määrätty määrä pilkkuja tai raitoja? Kielteinen vastaus johtaa varsin ongelmalliseen ja epämääräiseen oloon. Myönteinen vastaus taas johtaa siihen, ettei havaintokokemus ole sama kuin (tiedon ulkopuolelle jäävän) aistinsisällön (tai idean) aistiminen. Lisäksi on epäuskottavaa, että nopea vilahdus riittäisi todella määräämään aistinsisällölle tietyn täsmällisen lukumäärän pilkkuja tai raitoja.

Eivätkä ongelmat lopu tähän. Voidaan esimerkiksi kysyä, missä aistinsisällöt oikein sijaitsevat: onko vaikkapa kipukokemuksen aistinsisältö päässä vai siellä missä kipu tuntuu, esim. varpaassa. Tai voiko henkilöllä olla kokemus että aistinsisällöllä on jokin ominaisuus jota sillä ei ole? Entä voiko useampi henkilö kokea saman aistinsisällön - esim. yhteen kasvaneiden siamilaiden kaksosten tapauksessa? Lopuksi, koko erottelu välittömän ja epäsuoran havaitsemisen välillä on varsin ongelmallinen, sillä onhan aika satunnainen psykologinen kysymys, mitä joku päättelee jostakin.

Käy siis ilmi, että havainnon välittömäksi kohteeksi ja varman tiedon ensisijaiseksi kohteeksi oletetut ideat tai aistinsisällöt ovat erittäin epäselviä ja vähintään yhtä ongelmallisia olioita kuin aineelliset oliot. Näin ne eivät voi täyttää keskeistä tehtäväänsä vastauksessa jyrkälle skeptisismille. On paljon parempi olla oletamatta lainkaan tällaisia havainnon väliin tulevia olioita ja todeta arkiajattelun mukaisesti, että me todella havaitsemme aineellisia olioita, joskin aina jostakin näkökulmasta ja jonkinlaisena. Havaitsen aineellisen lautasen, joka näyttää minusta soikealta, vaikka onkin pyöreä. En havaitse jotakin epämääräistä mielessä olevaa oliota, joka todella on soikea.

Idealismin ongelmia

Edellä on esitetty, ettei vakiintunut tieto-opillinen perustelu idealismille ole pätevä. Tämän lisäksi idealismiin liittyy monia

sisäisiä ongelmia. Esittelen niistä seuraavassa vain muutamia.

Voidaan ensiksikin kysyä Armstrongia seuraten, miten kävisi jos maailmassa ei olisi lainkaan tietoisia mieliä. Tämä ajatus ei ole ristiriitainen eikä puhtaasti järkeilemällä (*a priori*) tiedettävissä epätodeksi, vaan ainoastaan empiirisesti ja "satunnaisesti" epätosi. Maailmankaikkeus olisi varmastikin voinut kehittyä niin ettei mitään "korkeampaa tietoisuutta" olisi lainkaan kehittynyt. Idealismista seuraa, ettei myöskään trilobiitteja eikä tähtiä olisi ollut olemassa - ja ettei niitä ollut olemassa ennen kuin joku tietoinen mieli tuli niistä tietoiseksi. Mutta meidän tiedämme varsin hyvin, että tähdet ja trilobiitit olivat olemassa jo kauan ennen meitä ja myös että tähdet, trilobiitit jne. olisivat olleet olemassa vaikkei ihmislajia tai mitään sellaista olisi sittemmin kehittyntykään. Idealismi johtaa siis väitteeseen, että olemme erehtyneet kaikissa näissä asioissa. Jyrkkä skeptisismi - joka idealismin piti torjua - nostaa jälleen päätään. Eikä meillä ole mitään positiivista tukea tälle ongelmalliselle kannalle.

Idealismia voidaan myös syyttää kehällisyydestä. Se väittää, että annettu aineellinen esine "koostuu" tosiasiaassa tietyistä ajatuksista tai aistimuksista. Mutta *mistä* aistimuksista (ajatuksista)? Peter Strawson toteaa, että vastauksen antaminen vaikuttaa mahdottomalta, ellei viitata kyseiseen aineelliseen kappaleeseen (esim. "havaintokokemus tästä tomaatista") - idealistinen selonteko esineistä kiertää siis kehässä. Ongelmana on, että esineet ja oliot identifioidaan viittaamalla niiden sijaintiin ajassa ja tilassa, mikä puolestaan määritetään viittaamalla muihin ulkoisiin aineellisiin olioihin. Niitä ei sen sijaan voida identifioida aistinkokemusten avulla, sillä minulla saattaisi olla laadullisesti täysin yhtenevät aistimukset kahdesta eri paikassa olevasta erillisestä oliosta.

Edelleen voidaan kysyä, mihin kaiken perustana olevan mielen itsensä olemassaolo sitten perustuu. Idealismihan väittää, että *kaikki* olemassaolo perustuu jonkinlaiseen mielessä olemiseen. Mielen itsensä olemassaolon on siis perustuttava joko siihen itseensä, tai siihen että joku muu mieli tiedostaa sen. Mutta ajatus siitä, että jonkin olion olemassaolo perustuisi siihen itseensä vaikuttaa järjettömältä. Mutta jos tämän mielen olemassaolo perustuu johonkin toiseen mieleen, mihin tämän jälkimmäisen mielen olemassaolo perustuu? Ajatus johtaa nk. äärettömään regressioon, ja mielen olemassaolo jää vaille perustaa.

Tiedämme myös hyvin, että mieli - mitä se sitten onkaan - on monin tavoin riippuvainen aineellisesta perustastaan. On kiihkeitä, että aineelliset tekijät, kuten erilaiset kemikaalit (alkoholi, huumeet) ja mekaaniset tekijät (aivovamma, lobotomialeikkaus) vaikuttavat merkittävästi mielen toimintoihin. Tai kuten Mark Twain elävästi kysyy: "Kun ruumis humaltuu, pysyykö mieli selvänä?" Mutta kuinka ihmeessä mieli voisi antaa olemassaolon itsensä aineelliselle perustalle?

Stout on myös esittänyt seuraavan vastaväitteen erityisesti fenomenalismia vastaan. Kuvitellaan että havaitsija on huoneessa ja että huonetta tukee perusta, jota kukaan ei havaitse. Huone havaitaan tosiasiallisesti, mutta perusta on korkeintaan mahdollisesti havaittava. Mutta kuinka jokin tosiasiallinen (havaittu huone) voisi nojata johonkin toteutumattomaan mahdollisuuteen? Tai vahvan idealismin tapauksessa, kuinka jokin olemassaoleva voisi nojata johonkin mikä ei edes ole olemassa? Ajatus vaikuttaa mielettömältä.

Kaikenkattavan epäilyksen mahdottomuus

Idealistinen argumentaatio lähti liikkeelle jyrkän skeptisismien uhkasta. Sille pyrittiin antamaan vastaus epäilemällä ensiksi kaikkea ja perustamalla sitten tieto horjumattomalle pohjalle. Tätä Descartes kutsui "Ensimmäiseksi filosofiaksi". Koska "Ensimmäinen filosofia" pyrkii oikeuttamaan tietomme ja tietemme antamalle niille varman perustan, se edeltää niitä eikä se saa käyttää niitä hyväkseen. Tämä tietoteoreettinen lähestymistapa on hallinnut filosofiaa aina 1900-luvulle asti. Sen mahdollisuus ja tarpeellisuus on kuitenkin viime aikoina asetettu perusteellisesti kyseenalaiseksi.

Erityisesti W. V. Quine on korostanut, että skeptiset epäilykset heräävät tieteen sisällä ja edellyttävät monenlaista tietoa. Kun ymmärryksemme maailmasta lisääntyy, erotamme toisistaan ilmenevän ja todellisen. Tietomme siitä, että havainto on erehtyvää, perustuu tietoon siitä, että todellisuudessa asiat ovat toisin kuin ne näyttävät olevan. Me *tiedämme*, että vedessä oleva keppi on suora vaikka näyttääkin taipuneelta. Mutta koska skeptinen tiedon epäilijä käyttää tieteen tuloksia, voi

myös tiedon puolustaja käyttää niitä. Voimme siis vapaasti käyttää tiedettä ja arkitietoa vastatessamme kysymyksiin, jotka tiede on tavallaan itse herättänyt. "Ensimmäinen filosofia" ei ole tarpeen eikä edes mahdollinen. Todellinen epäily on aina paikallista, ei kaikenkattavaa.

Jo 1800-luvulla C. S. Peirce korosti Descartesin alullepanemaa lähestymistapaa vastaan, että tosi asiassa uskominen ja epäily eivät ole vapaaehtoisia, tahdonvaraisia asioita. Henkilö ei voi noin vain päättää epäillä jotain, vaan hänellä täytyy olla epäilylle jokin syy. Peirce havainnollisti tätä kuuluisalla "Harvardin kokeellaan": hän kehotti kuulijoitaan, että nämä päättäisivät olla uskomatta, että hänen kädessään oleva esine putoaa lattialle, kun hän laskee otteensa - ei tainnut onnistua. Varsinkin perinteisen tieto-opin olettama kaikenkattava metodinen epäily on mahdotonta.

Ei ole mitään syytä todella epäillä aineellisen todellisuuden olemassaoloa. Paras tietomme niin arkielämässä kuin tieteessäkin olettaa sen olemassa olevaksi. Emme voi filosofisella päätöksellä pyyhkäistä pois kaikkia uskomuksiamme, vaan meidän on lähdettävä liikkeelle asioiden keskeltä. Arkiajattelu ja terve järki sen enempää kuin tiedekään eivät ole erehtymättömiä, mutta meidän on aloitettava tukeutumalla niihin, ja niihin voidaan uskoa, ellei jossain tapauksessa ole perusteita päinvastaiseen. Tiedolla ei ole eikä tarvitse olla erehtymätöntä, varmaa perustaa. Voimme ajautua hyvistä perusteista epäilemään ja hylkäämään minkä tahansa yksittäisen uskomuksemme, mutta emme kaikkia kerralla.

Argumentti realismin puolesta

Realismia voidaan tuskin todistaa ehdottomasti oikeaksi loogisluontoisella deduktiivisella järkeilyllä. Mutta D.C. Williams on esittänyt, että realismin "todennäköisyyden" puolesta voidaan esittää induktiivinen argumentti. Hilary Putnam on edelleen kehittänyt tätä argumenttia. Kysymyksessä ei kuitenkaan ole yksinkertainen oppikirjoista tuttu induktiivinen päättely, esim. "Kaikki tähän mennessä havaitut korpit ovat mustia; siis (todennäköisesti) kaikki tulevaisuudessakin havaitut korpit ovat mustia". Williamsilla ja Putnamilla on sen sijaan mielessään nk. selittävä induktio tai "päättely parhaaseen selitykseen" - tai Peircen terminologialla "abduktio": teoria, jonka mukaan on olemassa pysyviä aineellisia oliota, selittää ja systematisoi havaitsemiamme ilmiöitä paremmin kuin mikään vaihtoehtoinen teoria. Williams toteaa, että tämä teoria saa tukea havainnoista päivittäin lukemattomin eri tavoin.

Putnam lisää, että tilanne on sikäli poikkeuksellinen, että mitään vakavasti otettavaa täsmällisesti muotoiltua vaihtoehtoista teoriaa ei ole koskaan ollutkaan - saman on todennut myös Sir Karl Popper. Putnam huomauttaa edelleen, että tilanne on sikäläkin erikoinen, että kieli olettaa jo realismin ja että yritelmät vaihtoehtoisiksi teorioiksi joudutaan näin muotoilemaan kielessä (esim. "näyttää joltakin" -kielessä) joka jo edellyttää "esinekielen" (esim. "näyttää kiveiltä" edellyttää jo "kiven" käsitteen). Tämä on läheisessä yhteydessä Wittgensteinin "yksityisen kielen" kritiikkiin ja Sellarsin "annetun myylin" hylkäämiseen. Molemmat argumentoivat, että olemuksellisesti yksityisen, vain omista aistimuksista puhuvan kielen muodostaminen olisi mahdotonta, sillä kieli on olennaisella tavalla sosiaalista ja julkista; puhe aistimuksista ja ajatuksista on käsitteellisesti ja tiedollisesti riippuvaista aineellisista olioista puhuvasta "esinekielestä". Idealismi tekisi näin merkityksellisen kielen mahdottomaksi.

Filosofiassa tuskin ikinä saavutetaan täysin kiistattomia johtopäätöksiä. Edellä esitetyt tarkastelut antavat kuitenkin hyviä perusteita todeta, että idealismi kohtaa leegioittain varsin ylivoimaisilta vaikuttavia vaikeuksia. Ja koska mikään ei tosi asiassa puhu sitä vastaan, meillä on kaikki syyt uskoa, että ihmismielestä riippumaton todellisuus on olemassa.

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja toimii tällä hetkellä teoreettisen filosofian assistenttina Helsingin yliopistossa. Kirjoitus perustuu Luonnonfilosofian seurassa 4.5. pidettyyn esitelmään.